

eenkoms, moet voor de toepassing van artikel 5, sub 1, van het Verdrag worden gezien naar de verbintenis die uit de overeenkomst voortvloeit ten laste van de concessiegever en waarvan de niet-nakoming wordt ingeroepen door de concessiehouder voor zijn vordering tot schadevergoeding of tot ontbinding van de overeenkomst.

Bij vorderingen tot betaling van bijkomende vergoedingen dient de nationale rechter na te gaan of volgens het op de overeenkomst toepasselijke

recht sprake is van een autonome contractuele verbintenis of van een verbintenis die in de plaats treedt van de niet-nagekomen contractuele verbintenis.

3. De concessiehouder van een alleenverkooprecht is niet te beschouwen als hoofd van een filiaal, een agentschap of een vestiging van zijn concessiegever in de zin van artikel 5, sub 5, van het Verdrag van 27 september 1968, wanneer hij niet aan diens toezicht of leiding is onderworpen.

In de zaak 14-76,

betreffende een verzoek aan het Hof krachtens artikel 1 van het Protocol betreffende de uitlegging door het Hof van Justitie van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken van het Hof van Beroep te Bergen, in het aldaar aanhangig geding tussen

ETS. A. DE BLOOS, P.V.B.A., te Leuze (België),

en

COMMANDITAIRE VENNOOTSCHAP OP AANDELEN BOUYER, te Tomblaine (Meurthe-et-Moselle, Frankrijk),

om een prejudiciële beslissing inzake de uitlegging van artikel 5 van bovengenoemd Verdrag, ondertekend te Brussel op 27 september 1968 door de zes oorspronkelijke Lid-Statens van de EEG,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE,

samengesteld als volgt: R. Lecourt, President, H. Kutscher en A. O'Keefe, Kamerpresidenten, A. M. Donner, J. Mertens de Wilmars, P. Pescatore, M. Sørensen, A. J. Mackenzie Stuart en F. Capotorti, Rechteren,

Advocaat-Generaal: G. Reischl

Griffier: A. Van Houtte

het navolgende

ARREST

Ten aanzien van de feiten

Overwegende dat de feiten en de tijdens de schriftelijke behandeling door partijen voorgedragen argumenten kunnen worden samengevat als volgt:

I — De feiten en de schriftelijke behandeling

1. De commanditaire vennootschap op aandelen Bouyer (hierna te noemen „Bouyer”), gevestigd te Tomblaine (Meurthe-et-Moselle, Frankrijk), verleende bij overeenkomst van 24 oktober 1959 aan Etablissements A. de Bloos p.v.b.a. (hierna te noemen „De Bloos”), gevestigd te Leuze (België), het alleenrecht om de door haar onder het merk „Bouyer” vervaardigde produkten te verkopen in België, het Groothertogdom Luxemburg en Belgisch Congo (thans Democratische Republiek Zaïre).

Deze overeenkomst werd overeenkomstig de artikelen 4 en 5 van verordening nr. 17 van de Raad van 6 februari 1962 aangemeld bij de Commissie van de Europese Gemeenschappen. Bij aangetekende brief van 28 april 1969 gaf de Commissie te kennen dat de alleenverkoopovereenkomst binnen het toepassingsgebied van verordening nr. 67/67 der Commissie van 22 maart 1967 viel en deswege in aanmerking kwam voor ontheffing krachtens artikel 85, lid 3, van het Verdrag.

2. Toen het contract in september 1972 eenzijdig zonder voorafgaande kennisgeving door Bouyer werd verbroken, daagde De Bloos haar bij exploit van 9 april 1973 voor de handelsrechtbank te Dornik met vordering:

— tot ontbondenverklaring van het contract overeenkomstig het Belgisch recht ten laste van Bouyer;

— tot betaling van schadevergoeding op grond van de Belgische wet van 27 juli 1961, zoals gewijzigd bij wet van 13 april 1971 (Belgisch Staatsblad van 29 december 1961 en 21 april 1971) betreffende eenzijdige beëindiging van de voor onbepaalde tijd verleende concessies van alleenverkoop.

3. Bouyer voerde daartegen onder meer als verweer aan dat ingevolge het „Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken”, ondertekend te Brussel op 27 september 1968 door de zes oorspronkelijke Lid-Staten van de EEG, in België goedgekeurd bij wet van 13 januari 1971 en in werking getreden op 1 februari 1973 (hierna te noemen „Verdrag”), de handelsrechtbank ten deze niet bevoegd was.

Het Verdrag bepaalt in de artikelen 2 en 5:

Artikel 2, eerste alinea:

„Onverminderd de bepalingen van dit Verdrag worden zij, die woonplaats hebben op het grondgebied van een verdragsluitende Staat, ongeacht hun nationaliteit, opgeroepen voor de gerechten van die Staat ...”

Artikel 5:

„De verweerder die woonplaats heeft op het grondgebied van een verdragsluitende Staat, kan in een andere verdragsluitende Staat voor de navolgende gerechten worden opgeroepen:

1. ten aanzien van verbintenissen uit overeenkomst: voor het gerecht van de plaats, waar de verbintenis is uitgeoefend of moet worden uitgeoefend;

.....
.....

5. ten aanzien van een geschil betreffende de exploitatie van een filiaal, van een agentschap of enige andere vestiging: voor het gerecht van de plaats waar zij gelegen zijn.”

Na met name te hebben geconstateerd

- dat, ongeacht de wijze van verzending, de levering der goederen steeds geschiedde ter plaatse waar Bouyer is gevestigd;
- dat de goederen aldaar in ontvangst werden genomen en ook de facturen aldaar betaalbaar waren,

verklaarde de handelsrechtbank te Doornik zich onbevoegd omdat „de plaats waar de verplichtingen der partijen ontstonden en moesten worden nagekomen, was gelegen in Frankrijk, waar verweester was gevestigd”.

4. Bij exploit van 5 september 1974 kwam de Bloos van dit vonnis in appel bij het Hof van Beroep te Bergen, dat met betrekking tot de bevoegdheidsvraag allereerst de bewering afwees dat er sprake zou zijn van een nadere bevoegdheidsregeling in de zin van artikel 17 van het Verdrag, daar partijen ten deze niets hadden afgesproken voor het geval van geschillen over de alleenverkoopovereenkomst zelf, waarover het hier alleen gaat.

Het Hof van Beroep te Bergen heeft vervolgens in een onderzoek naar de eventuele toepassing van artikel 5, sub 1, van het Verdrag getracht aan de hand van het Belgische recht, en met name van genoemde wet van 27 juli 1961, na te gaan welke verplichtingen op de concessiegever rusten bij eenzijdige beëindiging zijnerzijds.

Daarbij stelde het Hof onder meer vast dat, aangezien het betrokken contract moet worden beschouwd als een contract voor onbepaalde tijd in de zin van artikel 3 bis, tweede alinea, van genoemde Belgische wet, opzegging daarvan op grond van deze wet aanspraak geeft op:

- „een billijke vergoeding”, daar geen redelijke opzeggingstermijn in acht was genomen;

- „een billijke bijkomende vergoeding”, daar de concessiegever de alleenverkoopovereenkomst blijkbaar had beëindigd op andere gronden dan een tekortkoming van de concessiehouder.

Het Hof van Beroep overwoog te dien aanzien dat zowel de rechtsleer als de rechtspraak in België verdeeld zijn over de aard van deze vergoedingen: een verbintenis die normaal voortvloeit uit de alleenverkoopovereenkomst, of accessoir is aan de hoofdverbintenis, ofwel een nieuwe verbintenis die op zichzelf staat. Al naar gelang hiervan kan het „forum solutionis” telkens verschillen. Het Hof meent voorts dat, nu uit het dossier niet blijkt of De Bloos was onderworpen aan de leiding en het toezicht van Bouyer en of hij bevoegd was op naam van zijn concessiegever te handelen en hem te binden, de vraag van belang is of de concessiehouder in casu een „filiaal”, een „agentschap” of een „vestiging van de concessiegever” was in de zin van artikel 5, van het Verdrag.

5. Op grond van het Protocol betreffende de uitlegging van het Verdrag door het Hof van Justitie (hierna te noemen „Protocol”), en in het bijzonder de artikelen 1, 2, sub 2, en 3, sub 2, besloot het Hof van Beroep te Bergen bij arrest van 9 december 1975 het geding te schorsen en het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen de volgende vragen voor te leggen:

- „I — Is in een geschil tussen partijen bij een alleenverkoopovereenkomst, waarbij de concessiehouder de concessiegever verwijt de overeenkomst te hebben geschonden, de term „*verbintenis*” in artikel 5, sub 1, van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken gelijkelijk van toepassing op elk der hierna te noemen verbintenissen, of moeten één of meer dezer verbintenissen

geacht worden daarmee niet te zijn bedoeld:

1. alle verbintenissen voortvloeiend uit de alleenverkoopovereenkomst zelf, of ook voortvloeiend uit latere verkopen die onder die overeenkomst tot stand zijn gekomen;
2. de verbintenis in geding of die ten grondslag ligt aan de vordering in rechte, en in dat geval:
 - a) hetzij de oorspronkelijke verbintenis (om in het contractgebied niet aan anderen te verkopen dan wel bij eenzijdige opzegging een redelijke termijn in acht te nemen);
 - b) hetzij de verbintenis om de tegenwaarde van de oorspronkelijke verbintenis uit te keren (het betalen van compenserende schadeloosstelling of schadevergoeding);
 - c) hetzij de verbintenis om schadevergoeding te betalen, wanneer door de schuldvernieuwendende werking van de ontbinding of beëindiging van de overeenkomst de oorspronkelijke verbintenis teniet is gegaan;
 - d) hetzij ten slotte de verbintenis om „een billijke vergoeding” of zelfs een „bijkomende vergoeding” te betalen overeenkomstig de artikelen 2 en 3 van de Belgische wet van 27 juni 1971 betreffende eenzijdige beëindiging van de voor onbepaalde tijd verleende concessies van alleenverkoop, zoals gewijzigd bij de wet van 13 april 1971;

- II — Is de concessiehouder van een alleenverkooprecht hoofd van een filiaal, een agentschap of een vestiging van zijn concessiegever in de zin van artikel 5, sub 5, van het Verdrag, wanneer hij enerzijds niet

bevoegd is op naam van de concessiegever te handelen of deze te binden, en anderzijds niet aan diens toezicht of leiding is onderworpen?”

6. Het verwijzingsarrest is op 13 februari 1976 ingeschreven ter griffie van het Hof.

Het Verenigd Koninkrijk, ten deze vertegenwoordigd door W. H. Godwin, en de Commissie van de Commissie van de Europese Gemeenschappen, ten deze vertegenwoordigd door haar juridisch hoofdadviseur P. Leleux, hebben op grond van artikel 5 van het Protocol overeenkomstig artikel 20 van 's Hofs EEG-Statuut schriftelijke opmerkingen ingediend.

Het Hof heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan.

Bij brieven van 31 mei en 4 juni 1976 heeft het Hof de Lid-Staten en de Commissie gevraagd naar hun mening over de vraag of ook Lid-Staten die het Protocol niet hebben ondertekend, opmerkingen kunnen indienen in een procedure voor het Hof over de uitlegging van het Verdrag. De regeringen die deze vraag hebben beantwoord in het kader van de onderhavige procedure, namelijk de Deense, Belgische, Britse en Ierse regering, alsmede de Commissie, hebben zulks gedaan in bevestigende zin.

II — Schriftelijke opmerkingen, ingediend krachtens artikel 20 van 's Hofs Statuut

A — *Opmerkingen van het Verenigd Koninkrijk*

Het Verenigd Koninkrijk, ofschoon nog geen partij bij het Verdrag van 27 september 1968 en evenmin bij het Protocol van 3 juni 1971, zegt veel belang te hebben bij de toepassing van deze teksten,

vooral in verband met artikel 63 van het Verdrag, waarin wordt bepaald dat het Verdrag de grondslag vormt bij de onderhandelingen tussen de verdragsluitende Staten en de Staten die lid worden van de Europese Economische Gemeenschap, evenals in verband met zijn verplichting tot het Verdrag toe te treden ingevolge artikel 3, lid 2, van de akte bij het Toetredingsverdrag van 22 januari 1972.

Het Verenigd Koninkrijk acht zijn deelneming aan de onderhavige procedure gerechtvaardigd uit hoofde van artikel 20 van 's Hofs Statuut. Sedert het Bosch-arrest 13-61 geldt in 's Hofs rechtspraak voorts het grondbeginsel dat het Hof in het kader van artikel 177 EEG-Verdrag niet bevoegd is te beslissen over de toepassing van het Verdrag op concrete gevallen, doch zich dient te beperken tot de uitlegging van de betrokken verdragsbepalingen. In casu moet aan dit beginsel te meer worden vastgehouden, omdat het Verdrag zich uitstrekt tot allerlei onderdelen van het nationale recht der Lid-Staten; een arrest waarin de grenzen van 's Hofs bevoegdheid niet worden geeerbiedigd, zou voor het nationale materiele recht dan ook ernstige en onvoorzienbare gevolgen hebben, welke veel verder gaan dan kwesties over de bevoegdheid en de erkenning van rechterlijke beslissingen. Wat nu in het bijzonder de eerste vraag betreft, is het de zaak van de nationale rechter om te bepalen wat de term „verbintenis” in artikel 5, sub 1, van Verdrag inhoudt en wat de „plaats van tenuitvoerlegging” van de verbintenis is, en zal het Hof van Justitie deze rechter alleen de nodige voorlichting moeten verstrekken over de daarbij te volgen methode.

De betrokken nationale rechter zal dan zijn eigen recht en wel in de eerste plaats de daartoe behorende regels van internationaal privaatrecht moeten toepassen om te bepalen door welke wetgeving de litigieuze overeenkomst wordt beheerst. Dit kan zijn de *lex fori* of de wetgeving van een andere Lid-Staat van de Gemeenschap of die van een derde land. Vervol-

gens dient de nationale rechter aan de hand van de toepasselijk bevonden wetgeving na te gaan welke uit de overeenkomst voortvloeiende verbintenis(sen) in casu in het geding zijn, wat het karakter dier verbintenissen is en wat de plaats van tenuitvoerlegging is. Eerst dan kan de nationale rechter uitmaken of hij op grond van artikel 5, sub 1, van het Verdrag al dan niet ter zake bevoegd is. Deze methode kan inderdaad leiden tot verschillende uitkomsten, wat stellig zou worden voorkomen als het Hof voor de toepassing van artikel 5, sub 1, de plaats van tenuitvoerlegging van een contractuele verbintenis ongeacht de toepasselijke materiële wetgeving zou vaststellen. Eenvormige uitkomsten zij echter alleen te bereiken, wanneer in de gehele Gemeenschap gelijklopende regels gelden voor het bepalen van de toepasselijke wetgeving ten aanzien van contractuele verbintenissen. Onderhandelingen over een daartoe strekkend verdrag zijn thans gaande.

Anderzijds zou het onaanvaardbare gevolgen hebben, wanneer het Hof bevoegd zou worden verklaard tot het vaststellen van de plaats van tenuitvoerlegging van verbintenissen die voortvloeien uit bepaalde categorieën overeenkomsten. Uitspraken van het Hof waarbij de plaats van tenuitvoerlegging van de verbintenis wordt vastgesteld, zouden in de praktijk niet alleen gelden met betrekking tot het Verdrag, maar met betrekking tot alle gevolgen van de bedoelde categorie overeenkomsten. In ieder rechtstelsel is de plaats van tenuitvoerlegging ter zake van de vaststelling van de in het Verdrag bedoelde rechterlijke bevoegdheid onvermijdelijk dezelfde als ter zake van de vaststelling van de rechtsverhouding tussen partijen. Uitspraken over de rechterlijke bevoegdheid zullen in de praktijk dan ook het materiële recht van de Lid-Staten inzake de hierbedoelde categorie overeenkomsten beïnvloeden.

Bovendien zal onzekerheid over de gevolgen van de overeenkomst ontstaan, wanneer de kwestie van de vaststelling

van de plaats van tenuitvoerlegging van iedere verbintenis te allen tijde aan het Hof van Justitie kan worden voorgelegd en dan eventueel in andere zin kan worden beantwoord dan volgens de nationale wetgeving waaronder partijen de overeenkomst hadden gesloten.

Met betrekking tot de vraag van de verwijzende rechter over de verbintenis tot betaling van schadevergoeding, merkt het Verenigd Koninkrijk tenslotte op dat alleen de verbintenis bedoeld in de overeenkomst tussen partijen, een „verbintenis” in de zin van artikel 5, sub 1, van het Verdrag is. Nationale rechtsregelingen voor het geval van overtreding van contractbepalingen zijn niet te beschouwen als verbintenissen in de zin van genoemd artikel. Het Verdrag huldigt de in artikel 2 neergelegde grondregel dat men wordt gedaagd voor de gerechten van de Staat waar men zijn woonplaats heeft. Andere uitgangspunten voor de rechterlijke bevoegdheid, zoals de nationaliteit, de woon- of de verblijfplaats van de verzoeker, worden in artikel 3 uitdrukkelijk uitgesloten. Op het algemene beginsel van artikel 2 wordt nu in artikel 5, sub 1, een uitzondering gemaakt die zich echter beperkt tot de plaats van tenuitvoerlegging van de oorspronkelijke verbintenis. Wanneer deze uitzondering ook zou gelden voor de verbintenis om schadevergoeding te betalen, dan zou men zich in praktisch alle gevallen van contractbreuk via een dergelijke „verbintenis” kunnen wenden tot de rechter van de Staat van de woonplaats, waardoor aan artikel 3 van het Verdrag de kracht zou worden ontnomen en men de gelegenheid zou krijgen om van de ene rechter naar de andere rechter te gaan.

Samenvattend zou het Verenigd Koninkrijk de gestelde vragen als volgt willen beantwoorden:

1. Het antwoord op vraag 1 dient zich niet te beperken tot de aan het Hof van Beroep te Bergen voorgelegde specifieke overeenkomst tot verlening van een alleenverkooprecht;
2. Voor de uitlegging van de term „verbintenis” in artikel 5, sub 1, dient de

aangezochte nationale rechter de aard van de betrokken verbintenis en de plaats van tenuitvoerlegging hiervan vast te stellen met toepassing van zijn nationale recht, waaronder de verwijzingsregels van dat recht op de hem voorgelegde overeenkomst;

3. Bij de vaststelling van de bijzondere verbintenis die voortvloeit uit de bevoordingen van de overeenkomst in het geding voor de verwijzende rechter, mag geen rekening worden gehouden met een nadere verbintenis uit de nationale wet tot het betalen van schadevergoeding of compensatie wegens contractbreuk.

B — Opmerkingen van de Commissie van de Europese Gemeenschappen

De Commissie merkt vooraf op dat bij ontbreken van desbetreffende bepalingen in het Verdrag de plaats van tenuitvoerlegging van een contractuele verbintenis slechts kan worden vastgesteld volgens deze of gene nationale rechtsregeling. Na toepassing van de *lex fori* regel bepaalt de nationale rechter aan de hand van het materiële recht dat de betrokken rechtsverhouding regelt, de plaats van tenuitvoerlegging van de verbintenis die op partijen rust. Eerst daarna kan hij zich al dan niet bevoegd verklaren op basis van artikel 5, sub 1, van het Verdrag van Brussel.

Wat nu in het bijzonder het door de verwijzende rechter opgeworpen punt van gemeenschapsrecht betreft, meent de Commissie dat in gevallen als het onderhavige eerst moet worden nagegaan wat de oplossingen zijn, die volgens het materiële recht dat de verwijzende rechter wil toepassen, worden geboden voor de litigieuze rechtsverhouding en de daarmee samenhangende verbintenissen, en vervolgens hoe, al dan niet aan de hand van die oplossingen, artikel 5, sub 1, moet worden toegepast.

Welnu, de Belgische wet van 27 juli 1961, zoals gewijzigd op 13 april 1971, schrijft in het geval van eenzijdige beëin-

diging van alleenverkoopovereenkomsten van onbepaalde duur *dwingend* voor: hetzij een redelijke opzegtermijn, hetzij een billijke vergoeding, eventueel aan te vullen met een bijkomende vergoeding voor onder meer de „meerwaarde inzake clientèle”.

De leer en de rechtspraak in België zijn verdeeld over de aard van de *schadeplichtigheid*, indien partijen niets hebben afgesproken over de voorwaarden voor beëindiging van de overeenkomst. Volgens sommigen dient de vergoeding ter compensatie van de niet-nakoming van de hoofdverbintenis (niet-inachtneming van het exclusiviteitsbeding of van de opzegtermijn), zodat de desbetreffende vordering uitsluitend op deze verbintenis steunt: in dit geval zijn de territoriale bevoegdheidsvoorschriften die voor de verbintenis gelden, eveneens van toepassing op de schadevordering. Anderen zien in de vergoeding (eventueel met inbegrip van de bijkomende vergoeding) een autonome verbintenis, los van de hoofdverbintenis: in dat geval valt de verbintenis tot betaling van schadevergoeding — naar Belgisch recht een haalschuld — onder de territoriale bevoegdheid van de rechterlijke instantie ter plaatse van de debiteur.

Bovendien bevat genoemde Belgische wet in artikel 4 een indirecte doch dwingende conflictenregel welke het Belgische recht van toepassing verklaart voor de gevolgen van de „beëindiging van een verkoopconcessie met uitwerking voor het gehele Belgische grondgebied of een deel ervan”, wanneer het geschil voor de Belgische rechter wordt gebracht.

Een en ander wil echter nog niet zeggen dat de toepassing van artikel 5, sub 1, van het Verdrag op verkoopcontracten zich uitsluitend richt naar het nationale recht dat de litigieuze verbintenis(sen) beheerst. Immers, door het internationale kader waarin het Verdrag en de genoemde bepaling zich bevinden, is het evenzeer van belang of de door het toepasselijke nationale recht geboden oplossingen al dan

niet verenigbaar zijn met de zin en de strekking van de term „verbintenis” in artikel 5, sub 1.

Volgens de Commissie moet aan deze term een „communautaire” zin en strekking worden toegekend. Weliswaar brengt het Verdrag een eenvormig stelsel van „rechterlijke” bevoegdheid tussen de verdragsluitende Staten, doch zolang er nog geen verdrag bestaat over de „wetgevende” bevoegdheid en over de harmonisatie van de belangrijkste materiële bepalingen van verbintenissenrecht, is het niet te vermijden dat een geschil materieel in totaal verschillende zin wordt beslecht naargelang het wordt voorgelegd aan de rechter van het ene land of de krachtens het Verdrag evenzeer bevoegde rechter van het andere land. Dit gevaar is alleen te beperken door de aan partijen geboden keuze van de nationale rechter niet nodeloos uit te breiden. Derhalve dient het begrip (uitgevoerde of nog uit te voeren) „verbintenis” in artikel 5, sub 1, een communautaire strekking hebben: de omschrijving hiervan mag niet aan het nationale recht worden overgelaten, ook al kan de *plaats* van tenuitvoerlegging slechts worden vastgesteld met behulp van het toepasselijke materiële recht.

Aldus gezien, kan der term „verbintenis” in bovenbedoeld artikel 5, sub 1, niet worden geacht:

- samen te vallen met het begrip overeenkomst;
- iedere verbintenis uit een contractuele verhouding te dekken. Daar het hier gaat om een vraag van rechterlijke bevoegdheid, doelt deze term uitsluitend op de „verbintenis die aan de eis ten grondslag ligt”, dat wil zeggen de verbintenis die op verweerder als partij bij de overeenkomst rust. „Verbintenis” in bovenbedoelde zin mag vooral niet worden verward met de door verzoeker voorgestelde „middelen”, die juist bij een alleenverkoopovereenkomst sterk van wetgeving tot wetgeving kunnen verschillen. Voor deze uitlegging van de term „verbin-

tenis" zijn er trouwens verschillende aanknopingspunten, zoals met name de Duitse en Italiaanse tekst van artikel 5, sub 1, het verslag waarmee het ontwerp-verdrag aan de regeringen werd aangeboden, en de huidige voorbereidende werkzaamheden voor de toetreding van de nieuwe Lid-Staten.

Juist bij een koopovereenkomst zal de litigieuze verbintenis niet dezelfde zijn wanneer de verkoper ofwel de koper optreedt als verweerder in het geding, namelijk levering van het goed voor de een en betaling voor de ander. Doch het verschil in de verbintenissen van partijen bij tweezijdige overeenkomsten mag niet leiden tot gevolgen die strijdig zijn met een behoorlijke rechtsbedeling, door een eindeloze opsplitsing van de verbintenissen van één der partijen, met als resultaat een bevoegdheid die over verschillende nationale rechterlijke instanties is gespreid naargelang van de afzonderlijke onderdelen der vordering, terwijl al deze onderdelen voortvloeien uit de hoofdverbintenis van de verweerder.

Op grond van een en ander komt de Commissie tot de conclusie dat bij een complexe overeenkomst als die tot verlening van een alleenverkooprecht:

- de overeenkomst gewoonlijk twee wel te onderscheiden hoofdverbintenissen bevat: die van de concessiegever om binnen het contractgebied geen waren aan anderen dan de concessiehouder te leveren, en die van de concessiehouder om geen waren te betrekken van anderen dan de concessiegever. Deze verbintenissen moeten voor de toepassing van artikel 5, sub 1, van het Verdrag afzonderlijk worden beschouwd;
- de verkopen in het kader van de overeenkomst specifieke verbintenissen mee brengen, die aanleiding kunnen geven tot geschillen, waarbij de hoofdverbintenissen van de alleenverkoopovereenkomst echter niet in het geding komen;
- de hoofdverbintenis van de concessiegever in verschillende opzichten

aanleiding kan geven tot geschillen. Het doet er niet toe of de wet eventueel in de plaats of in aanvulling van de overeenkomst aangeeft wat de gevolgen van bepaalde gedragingen van de concessiegever zijn wanneer deze de verbintenis niet nakomt; het is steeds dezelfde verbintenis die aan de vordering ten grondslag ligt of die in het geding is.

De bijzonderheden en vooral de juridische kwalifikaties van het nationale recht dat door de aangezochte rechter wordt toegepast, vermogen in deze conclusie geen wijziging brengen. Trouwens ook uit de Belgische wet van 27 juli 1971 blijkt dat deze kwalifikaties niet ter zake doen voor de toepassing van artikel 5, sub 1, van het Verdrag: onverschillig of de vergoeding bedoeld in artikel 2 van de wet, een subsidiaire verbintenis naast de verplichting tot opzegging is, of een burgerrechtelijke schadevergoeding wegens eenzijdige wederrechtelijke beëindiging van de overeenkomst, het gaat steeds om de gevolgen van niet-nakoming door de concessiegever van diens hoofdverbintenis, die niet rechtsgeldig is teniet gegaan. In beide gevallen is die verbintenis „in het geding”.

De Commissie is van mening dat alleen de hier voorgestelde oplossing in overeenstemming is met de geest van het Verdrag. Uit de litigieuze zaak blijkt op welke ernstige bezwaren een andere oplossing zou stuiten. De eerste van de beide onderdelen der litigieuze vordering, namelijk de rechterlijke ontbinding ten laste van de concessiegever, betreft zonder twijfel diens hoofdverbintenis. Indien deze verbintenis volgens de Belgische conflictenregels moet worden uitgevoerd op het contractgebied, zou de Belgische rechter ontegenzeggelijk bevoegd zijn terzake uitspraak te doen. Doch dit zou niet het geval zijn bij het tweede onderdeel van de vordering, de betaling van schadevergoeding, hoewel die toch afhangt van de beslissing over het eerste onderdeel van de vordering. Voor dit tweede onderdeel van de vordering zou dan namelijk

de rechter van de woonplaats van verweerder in Frankrijk bevoegd zijn. Niet alleen zou dit de beslechting van internationale geschillen bemoeilijken, doch bovendien zou het strijdig zijn met de geest van het Verdrag dat juist onder meer wil komen tot een bevoegdheidsconcentratie bij één rechter.

Bovendien mag het Verdrag wel alleen betrekking hebben op de rechterlijke bevoegdheid, maar het zou toch niet onredelijk zijn voor deze bevoegdheid een oplossing te vinden, die samenvalt met de wetgevende bevoegdheid terzake. Algemeen wordt aangenomen dat bij stilzwijgen van de overeenkomst de alleenverkoopovereenkomst is onderworpen aan de rechtsregels van het land waar zij werkt. Dit beginsel is overgenomen in het ontwerp-verdrag betreffende „de wet die van toepassing is op contractuele en niet-contractuele verbintenissen”; artikel 4 van dit ontwerp verwijst bij gebreke van een uitdrukkelijke of stilzwijgende keuze in de overeenkomst naar „de wet van het land waarmede de overeenkomst het nauwst verband houdt”.

Samenvattend zou de Commissie de gestelde vragen als volgt willen beantwoorden:

„In geschillen betreffende alleenverkoopovereenkomsten:

- is de verbintenis waarvan de plaats van tenuitvoerlegging de bevoegdheid van de rechter van die plaats meebrengt, de litigieuze verbintenis die aan de eis ten grondslag ligt, en niet

elke verbintenis die uit de overeenkomst kan voortvloeien; derhalve kunnen met name verbintenissen die voortvloeien uit verkopen, gesloten ter uitvoering van de overeenkomst, niet in aanmerking worden genomen bij geschillen over de eerbiediging van het alleenverkooprecht;

- is het de oorspronkelijke verbintenis van de concessiegever, namelijk de eerbiediging van het aan de concessiehouder toegekende alleenverkooprecht, die in het geding is en ten grondslag ligt aan iedere vordering ter zake van de uit de overeenkomst of uit de wet voortvloeiende gevolgen van de niet-eerbiediging van deze verbintenis, zulks ongeacht de aard of kwalifikatie naar nationaal recht van de gevorderde schadevergoeding; daarbij doet niet ter zake of volgens het toepasselijke materiële recht sommige van deze gevolgen al dan niet het tenietgaan van de oorspronkelijke verbintenis meebrengen”.

III — Mondelinge behandeling

Overwegende dat de regering van het Verenigd Koninkrijk, ten deze vertegenwoordigd door de heer Pinkerton, en de Commissie van de Europese Gemeenschappen ter terechtzitting van 30 juni 1976 mondelinge opmerkingen hebben gemaakt;

Overwegende dat de advocaat-generaal ter terechtzitting van 15 september 1976 conclusie heeft genomen;

Ten aanzien van het recht

- 1 Overwegende dat het Hof van Beroep te Bergen bij arrest van 9 december 1975, ingekomen ter griffie op 13 februari 1976, krachtens het Protocol van 3 juni 1971 betreffende de uitlegging door het Hof van Justitie van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid van de tenuit-

voerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (hierna te noemen „Verdrag”) vragen heeft gesteld inzake de uitlegging van artikel 5, sub 1 en 5, van dit Verdrag;

- 2 dat uit het verwijzingsarrest blijkt dat het geding in dit stadium betrekking heeft op de bevoegdheid van de Belgische rechter om kennis te nemen van een vordering die een in België gevestigde concessiehouder van een alleenverkoopovereenkomst, heeft ingesteld tegen de in Frankrijk gevestigde concessiegever;
- 3 dat de concessiehouder de concessiegever wegens eenzijdige verbreking der overeenkomst zonder voorafgaande kennisgeving, voor de Belgische rechter heeft gedaagd en daarbij, naar Belgisch recht, ontbondenverklaring van de overeenkomst ten laste van de concessiegever alsmede schadevergoeding heeft gevorderd;
- 4 dat, nadat de Belgische rechter in eerste aanleg zich onbevoegd had verklaard van het geschil kennis te nemen, de concessiehouder van deze uitspraak in beroep gekomen is bij het Hof van Beroep te Bergen;
- 5 Overwegende dat het Hof in de eerste plaats wordt gevraagd of in een geschil tussen partijen bij een alleenverkoopovereenkomst, waarbij de concessiehouder de concessiegever verwijt de overeenkomst te hebben geschonden, de term „verbintenis” in artikel 5, sub 1, van het Verdrag gelijkelijk van toepassing is op iedere verbintenis, voortvloeiend uit de alleenverkoopovereenkomst zelf of ook uit latere verkopen die onder die overeenkomst tot stand zijn gekomen, ofwel alleen op de verbintenis die ten grondslag ligt aan de vordering in rechte;
- 6 dat in dit laatste geval bovendien aan het Hof wordt gevraagd of met de term „verbintenis” in artikel 5, sub 1, van het Verdrag is bedoeld de oorspronkelijke verbintenis, of de verbintenis om de tegenwaarde van de oorspronkelijke verbintenis uit te keren, of de verbintenis schadevergoeding te betalen wanneer tengevolge van de ontbinding of beëindiging van de overeenkomst de oorspronkelijke verbintenis te niet is gegaan, ofwel de verbintenis om een „billijke vergoeding” of zelfs een „bijkomende vergoeding” te betalen overeenkomstig de Belgische wet van 27 juli 1961;

- 7 Overwegende dat luidens artikel 5, sub 1, van het Verdrag de verweerder die woonplaats heeft op het grondgebied van een verdragsluitende Staat, in een andere verdragsluitende Staat kan worden opgeroepen:
- „— ten aanzien van verbintenissen uit overeenkomst: voor het gerecht van de plaats, waar de verbintenis is uitgevoerd of moet worden uitgevoerd”;
- 8 dat het Verdrag blijkens de preambule ten doel heeft de bevoegdheid van de gerechten der verdragsluitende Staten in internationaal verband vast te stellen, de erkenning van rechterlijke beslissingen te vergemakkelijken en, ter verzekering van de tenuitvoerlegging hiervan, een vlotte rechtsgang in te voeren;
- 9 dat deze doelstellingen de noodzaak meebrengen zoveel mogelijk te voorkomen dat met betrekking tot eenzelfde overeenkomst meerdere rechterlijke instanties bevoegd zijn;
- 10 dat artikel 5, bus 1, van het Verdrag derhalve niet aldus mag worden uitgelegd dat doelt op iedere verbintenis die uit de onderhavige overeenkomst voortvloeit;
- 11 dat integendeel met de term „verbintenis” in dit artikel is bedoeld de contractuele verbintenis die aan de vordering in rechte ten grondslag ligt;
- 12 dat deze uitlegging trouwens duidelijk bevestiging vindt in de Italiaanse en Duitse tekst van deze bepaling;
- 13 dat hieruit volgt dat voor de vaststelling van de plaats van tenuitvoerlegging in de zin van bedoeld artikel 5 moet worden gezien naar de verbintenis, welke de keerzijde vormt van het contractuele recht waarop de concessiehouder zich voor zijn vordering beroept;
- 14 dat ingeval de verzoeker aanspraak op schadevergoeding maakt of ontbinding van de overeenkomst ten laste van de wederpartij verlangt, de in artikel 5, sub 1, bedoelde verbintenis steeds die is welke voortvloeit uit de overeenkomst en waarvan niet-nakoming wordt aangevoerd ter rechtvaardiging van zodanige vordering;

- 15 dat derhalve op de eerste vraag valt te antwoorden dat in een geschil tussen partijen bij een alleenverkoopovereenkomst, waarbij de concessiehouder de concessiegever verwijt die overeenkomst te hebben geschonden, met de term „verbintenis” in artikel 5, sub 1, van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, wordt bedoeld de contractuele verbintenis die aan de vordering in rechte ten grondslag ligt, dat wil zeggen de verbintenis van de concessiegever, welke de keerzijde vormt van het contractuele recht waarop de concessiehouder zich voor zijn vordering beroept;
- 16 dat in een geschil over de gevolgen van de schending van een alleenverkoopovereenkomst door de concessiegever, zoals de betaling van schadevergoeding of de ontbinding van de overeenkomst, voor de toepassing van artikel 5, sub 1, van het Verdrag moet worden gezien naar de verbintenis die uit de overeenkomst voortvloeit ten laste van de concessiegever en waarvan de niet-nakoming wordt ingeroepen door de concessiehouder voor zijn vordering tot schadevergoeding of tot ontbinding van de overeenkomst;
- 17 dat bij vorderingen tot betaling van bijkomende vergoedingen de nationale rechter dient na te gaan of volgens het op de overeenkomst toepasselijke recht sprake is van een autonome contractuele verbintenis of van een verbintenis die in de plaats treedt van de niet-nagekomen contractuele verbintenis;
- 18 Overwegende dat het Hof in de tweede plaats wordt gevraagd of de concessiehouder van een alleenverkooprecht is te beschouwen als hoofd van een filiaal, een agentschap of een vestiging van zijn concessiegever in de zin van artikel 5, sub 5, van het Verdrag, wanneer hij enerzijds niet bevoegd is op naam van de concessiegever te handelen of deze te binden, en anderzijds niet aan diens toezicht of leiding is onderworpen;
- 19 Overwegende dat luidens artikel 5, sub 5, van het Verdrag de verweerder die woonplaats heeft op het grondgebied van een verdragsluitende Staat, in een andere verdragsluitende Staat kan worden opgeroepen:

„— ten aanzien van een geschil betreffende de exploitatie van een filiaal, van een agentschap of enige andere vestiging: voor het gerecht van de plaats waar zij gelegen zijn”;

- 20 Overwegende dat een der wezenskenmerken van het begrip filiaal en agentschap de onderworpenheid aan het toezicht of de leiding van het moederbedrijf is;
- 21 dat voor het begrip „vestiging” in dit artikel, blijkens zowel het doel als de letter van deze bepaling, in de geest van het Verdrag dezelfde wezenskenmerken gelden als voor een filiaal of agentschap;
- 22 dat derhalve de begrippen filiaal, agentschap of enige andere vestiging niet mogen worden uitgebreid tot de concessiehouder van een alleenverkooprecht, die werkzaam is op de wijze als aangegeven door de rechterlijke instantie;
- 23 Overwegende dat derhalve op de tweede vraag valt te antwoorden dat de concessiehouder van een alleenverkooprecht niet is te beschouwen als hoofd van een filiaal, een agentschap of een vestiging van zijn concessiegever in de zin van artikel 5, sub 5, van het Verdrag van 27 september 1968, wanneer hij niet aan diens toezicht of leiding is onderworpen;

Ten aanzien van de kosten

- 24 Overwegende dat de kosten, door de regering van het Verenigd Koninkrijk en de Commissie van de Europese Gemeenschappen wegens indiening hunner opmerkingen bij het Hof gemaakt, niet voor vergoeding in aanmerking kunnen komen;
- 25 dat de procedure ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding als een aldaar gerezen incident is te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen;

HET HOF VAN JUSTITIE,

uitspraak doende op de door het Hof van Beroep te Bergen bij arrest van 9 december 1975 gestelde vragen, verklaart voor recht:

1. In een geschil tussen partijen bij een alleenverkoopovereenkomst, waarbij de concessiehouder de concessiegever verwijt die overeenkomst te hebben geschonden wordt met de term

„verbintenis” in artikel 5, sub 1, van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, bedoeld de contractuele verbintenis die aan de vordering in rechte ten grondslag ligt, dat wil zeggen de verbintenis van de concessiegever, welke de keerzijde vormt van het contractuele recht waarop de concessiehouder zich voor zijn vordering beroept.

In een geschil over de gevolgen van de schending van een alleenverkoopovereenkomst door de concessiegever, zoals de betaling van schadevergoeding of de ontbinding van de overeenkomst, moet voor de toepassing van artikel 5, sub 1, van het Verdrag worden gezien naar de verbintenis die uit de overeenkomst voortvloeit ten laste van de concessiegever en waarvan de niet-nakoming wordt ingeroepen door de concessiehouder voor zijn vordering tot schadevergoeding of tot ontbinding van de overeenkomst.

Bij vorderingen tot betaling van bijkomende vergoedingen dient de nationale rechter na te gaan of volgens het op de overeenkomst toepasselijke recht sprake is van een autonome contractuele verbintenis of van een verbintenis die in de plaats treedt van de niet-nagekomen contractuele verbintenis.

2. De concessiehouder van een alleenverkooprecht is niet te beschouwen als hoofd van een filiaal, een agentschap of een vestiging van zijn concessiegever in de zin van artikel 5, sub 5, van het Verdrag van 27 september 1968, wanneer hij niet aan diens toezicht of leiding is onderworpen.

Lecourt	Kutscher	O’Keeffe	Donner	Mertens de Wilmars
Pescatore	Sørensen	Mackenzie Stuart	Capotorti	

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 6 oktober negentienhonderdzesenzeventig.

De Griffier

A. Van Houtte

De President

R. Lecourt